

**ТРИБУНА МОЛОДОГО ИССЛЕДОВАТЕЛЯ
ЖАС ЗЕРТТЕУШІНІҢ МІНБЕСІ
PLATFORM OF YOUNG RESEARCHER**

ҒТАХР 06.39.31
ӘОЖ 332.1:339.564(574.25)

<https://doi.org/10.46914/1562-2959-2021-1-4-184-192>

А.М. КАСИМҒАЗИНОВА,¹
докторант, экономика магистрі.
e-mail: akdasha@mail.ru
А.А. НҰРҒАЛИЕВА,^{*1}
э.ғ.к., профессор.
*e-mail: nurgalieva_a72@mail.ru
Г.К. КЕНЖЕТАЕВА,¹
экономика магистрі.
e-mail: qulmira74@mail.ru
Б. ҚУАНТҚАН,²
э.ғ.к.
e-mail: bolat_76@mail.ru

¹Торайғыров университеті, Қазақстан, Павлодар қ.
²Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ КӘСІПКЕРЛІК
ҚҰРЫЛЫМДАРДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ДАМУЫН БАСҚАРУ ПРИНЦИПТЕРІ**

Андатпа

Жаһандану жағдайында инновациялық дамудың тұрақтылығы елдің бәсекеге қабілеттілігін, экономикалық, технологиялық, экологиялық қауіпсіздікті және тұрақты дамуды қамтамасыз ететін факторлардың бірі болып табылады. Экономиканың инновациялық моделі елдің бүгін және болашақта орнықты дамуын қамтамасыз етеді. Осыған байланысты, мемлекет отандық инновациялық кәсіпкерлікті дамытуға ерекше назар аударуға тиіс. Бүгінгі таңда инновациялық даму – Қазақстан Республикасы үшін ең маңызды міндет болып табылады. Автор Қазақстан Республикасында жұмыс жасайтын шағын және орта кәсіпкерлік субъектілерінің санын және кәсіпорындардың инновациялық белсенділік деңгейін зерттеді. Бұл инновациялық ілгерілеудің белгілі бір нәтижелері туралы куәландырады, бірақ сонымен бірге отандық кәсіпкерліктің инновациялық белсенділігінің төмен деңгейін көрсетеді. Инновациялық кәсіпорындардың өсуіне қарамастан, отандық кәсіпорындардың инновациялар саласындағы кәсіпкерлік белсенділігі төмен болып қалатынын атап өткен жөн. Қазақстан қазірдің өзінде енгізілген және пайдаланылатын шетелдік әзірлемелер мен технологияларға тәуелді, бұл оның өндірістік базасын басқару және жаңғырту процесін қиындатады. Сондықтан отандық инновациялық кәсіпкерлік деңгейін арттыру оның қызметін жетілдіруге, инновациялық ортаны дамытуға, сұранысқа ие білікті мамандарды оқытуға, ынталандыруға, қаржыландыруға, инновацияларды реттеуге және инновациялық экономика моделі үшін құқықтық базаны одан әрі қалыптастыруға байланысты көптеген мәселелерді шешуді талап етеді. Осыған байланысты мақалада Қазақстандағы Инновациялық дамуды жандандыру үшін қажетті шаралар ұсынылған.

Тірек сөздер: жоғары технологиялар, инновациялық даму, тұрақты даму, көгалдандыру, жоғары технологиялық өндіріс, инновациялық технологиялар паркі, инновациялық кәсіпкерлік, экологиялық қауіпсіздік.

Кіріспе

Экономикалық өсуге жәрдемдесу кез келген мемлекеттің міндеті болып табылады. Қалыпты экономикалық өсім қашанда еліміздің экономикасындағы шағын және орта кәсіпорындардың

үлес салмағына тікелей байланысты. ШОБ дамыған жағдайда орта тап құрылады, жаңа жұмыс орындары ашылады, «сау» бәсекелестік орта құрылады, бұл сайып келгенде еліміздің тұрғындарының тіршілік еуіне оң әсер ететінін байқауға болады.

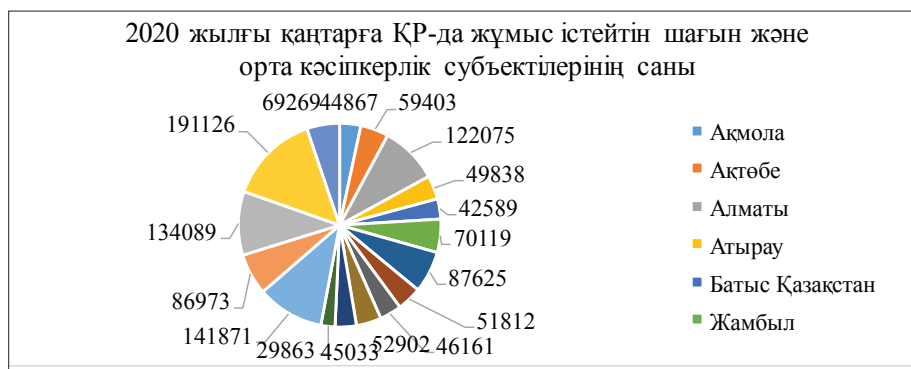
Дамудың қазіргі кезеңінде елдің бәсекеге қабілеттілігін, экономикалық, технологиялық, экологиялық қауіпсіздігін және орнықты дамуын қамтамасыз ететін негізгі факторлардың бірі – инновациялық дамудың тұрақтылығы.

Инновациялық экономикалық модель елдің қазір де, болашақта да өркендеуін ескереді. Осы тұрғыда мемлекет отандық инновациялық бизнесті дамытуға аса зор көңіл бөледі.

Бүгінде Қазақстанда, энергия нарығының қолайсыз жағдайында, шағын кәсіпорындарды белсенді түрде дамыту қажет, себебі шикізат секторы басым болатын Қазақстан экономикасын құру қажет. Ел экономикасының инновациялық дамуы процесіне кәсіпкерлік сектордың қатысуынсыз мүмкін емес экономикалық өсудің принципті жаңа нүктелері.

Зерттеудің негізгі бөлігі

Қазақстанда 2020 ж. қаңтардағы жағдай бойынша 1 325 615 шағын және орта бизнес жұмыс істейді. Негізінен ШОБ Алматыда – 191 мың және Нұр-Сұлтанда – 134 мың, сондай-ақ Алматы мен Түркістан облыстарында дамып, жұмыс істейді. ШОБ субъектілерінің ең азы Солтүстік Қазақстан мен БҚО-да, сәйкесінше жиырма тоғыз бүтін оннан сегіз мың және қырық екі бүтін оннан бес мың. Өңірлердегі шағын және орта кәсіпкерлік субъектілері көлемінің ұлғаюына немесе азаюына картографиялық орналасуы, халық саны, өзара кеңею, жалпы экономикалық жағдайлар, кәсіпкерлік артықшылық және басқа да көптеген факторлар әсер етеді (сурет 1).

ҚР ҰЭМ Статистика комитетінің деректері негізінде

Сурет 1 – Қазақстан Республикасында жұмыс істейтін орта және шағын кәсіп субъектілерінің саны

Тұрғындарды кәсіпкерлікке тарту үшін, оған кедергі келтіретін мәселелерді шеше отырып, Қазақстанда 2010 ж. сәуірде іске қосылған елдегі кәсіпкерлерді қолдаудың негізгі бағдарламасы болып «Бизнестің жол картасы–2020» мемлекеттік бағдарламасын айтуға болады.

«Бизнестің жол картасы–2020» бағдарламасы жүзеге асырылған жылдар ішінде жақсы жағынан көрінді. «Бәйтерек» холдингінің мәліметінше осы бағдарламаның негізгі операторының пайымдауынша, 2010 ж. бері он үш мың жоба субсидияланған және бес мың жобаға кепілдік берілген; 2010–2020 жылдарға арналған 900 млрд теңге салық төледі, ал осы беріліп отырған бағдарламаға 457,1 млрд теңге бөлінгендігін байқауға болады, осы кезеңде 89,1 мың жұмыс беру орындары құрылып, 13,4 млрд теңгенің өнімі өндірілді.

Жоғарыда айтылған бағдарламаны жүзеге асыру кезінде елдің ЖІӨ-де ШОБ үлесі 2016 ж. 24,9%-дан 2020 ж. 29,5%-ға дейін өсті (сурет 2, б. 186). Қазақстан бизнесті жүргізу жеңілдігі бойынша Doing Business рейтингінде 2010 ж. 63-ші орыннан 2020 ж. 25-ші орынға көтерілді. Шағын және орта бизнес ол Еуропалық экономиканың тірегі болып саналады, себебі Еуропадағы барлық кәсіпорындардың 99%-ы ШОБ болып табылады.

ҚР ҰЭМ Статистика комитетінің деректері негізінде

Сурет 2 – Қазақстан Республикасының ЖІӨ-де шағын және орта бизнестің үлесі

2020 ж. «Бизнестің жол картасы-2020» мемлекеттік бағдарламасын қаржылық қолдауды жақсартуға бағытталған өзгерістермен 2025 ж. дейін ұзарту туралы шешім қабылданды. 2025 ж. қарай бағдарламада қойылған міндеттерді орындау мен келесі мақсаттарға жету жоспарлануда:

1. ЖІӨ-де ШОБ даму салмағын 33,8%-ға жоғарылату;
  2. Бағдарламаға қатысушылардан алынатын салық түсімдері 2018 ж. деңгеймен салыстырғанда 2 есеге артады;
  3. Бағдарламаға қатысушылардың 30 мың жаңа жұмыс орнын құруы;
  4. ЖІӨ құрылымындағы өңдеу өнеркәсібінің үлесін 13,4%-ға дейін ұлғайту;
  5. Экономикадағы орта кәсіпорындардың үлесін 13,7%-ға дейін жеткізу.
- Бағдарламаны іске асыруға 2020–2024 жж. бюджеттен 421 млрд бөлінеді.

Сондай-ақ, елде өнімді жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың «Труд», «Даму аймақтары III» сияқты бағдарламалары, қарапайым заттардың экономикасындағы басым жобаларды несиелендіру механизмі бар.

Барлық кәсіпкерлік елдегі экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ете отырып, дамыған шағын және орта бизнесті дамытады.

Шағын және орта бизнестің сыртқы ортаның қиындықтарына икемділігі арқасында оның экономикалық өсу қарқынын анықтайды. Мемлекет ШОБ қызметін қолдау мен ынталандыру арқылы:

- ♦ салықтардан тұрақты бюджеттік түсімдер, елдің әлеуметтік инфрақұрылымын жақсарту мүмкіндігі, мысалы, аурухана немесе мектеп салу;
- ♦ халықтың мүлдем басқа топтары үшін көптеген жаңа жұмыс орындарын ашу, осылайша орта тап құрылады;
- ♦ бәсекелестіктің арқасында экономиканың инновациялық әлеуеті дамиды, жаңа тауарлар мен қызметтер құрылады; өнімді ұйымдастырудың жаңа формалары, өндіріс пен маркетинг әдістері енгізіледі.

Смартфон арқылы бизнес жүргізуге болатын заманауи технологиялар дәуірінде кез келген ел экономикалық белсенді халықты мүмкіндігінше жаппай кәсіпкерлікке тартуға мүдделі.

Бүгінде Қазақстанда инновацияны дамыту мен инновациялық экожүйе мен білімге негізделген экономиканы құру бойынша маңызды зерттеулер жүргізілуде.

Сонымен, Қазақстан Республикасының Ұлттық даму жоспарын, цифрлық Қазақстанның мемлекеттік бағдарламаларын, Қазақстан Республикасының индустриялық-инновациялық дамуын іске асыру аясында инновациялық кәсіпкерлікті дамыту бойынша ауқымды жұмыстар жүргізілді.

Еліміздегі кәсіпорындардың инновациялық белсенділік деңгейі 2020 жылдың қорытындысы бойынша 11,3%-ды құрады. Салыстыру үшін 2019 ж. бұл көрсеткіш 10,6%, ал бір жыл бұрын 9,6% болды. 2019 ж. салыстырғанда 2020 ж. Қазақстанда инновациялық өнім көлемі 4,7%-ға өсіп, 1113,6 млрд теңгені құрады, бұл ретте оның жалпы ішкі өнімдегі үлесі 1,60% құрайды.

Global Innovation Index рейтингінде Қазақстан өз позициясын 77-орынға жақсартты (2020 ж. 79-орын). Дүниежүзілік экономикалық форумның жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі бойынша Қазақстан 2020 ж. «инновациялық потенциал» факторы бойынша 95-ші орынды иеленді (2020 ж. бағалау жүргізілген жоқ). Сонымен қатар, 2020 ж. Қазақстан Bloomberg Innovation Index рейтингісіне қайта оралды (үздік 60 ел), 59-орын.

Дүниежүзілік технологиялар бойынша инновациялық қызметтерді өндіру, жұмыс істеу және пайдалану, технологиялық технологиялардың алдын-ала жобалануы инфрақұрылым қажетті заңнамалық және институционалдық негіз болады. Үздік халықаралық тәжірибеге негізделген заңнаманы жетілдіру бойынша тұрақты жұмыс жүргізілуде.

Жалпы, «Индустриялық саясат туралы» Заңның аясында технологиялық даму саласындағы жинақталған тәжірибені жүйелі түрде кеңейту үшін стратегиялық және ұзақ мерзімді технологиялық дамуды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін заңнамалық бастамалар басымдыққа ие болып, Парламентке жолданады. Ол үшін барлық салаларда технологиялық форсайттарды, технологиялық құзыреттілік орталықтарын, технологиялық платформалар мен мақсатты технологиялық бағдарламаларды жүргізу арқылы негізгі технологияларды анықтау ұсынылады.

Мысалы, «Инженерлік және технологиялық трансферт орталығы» АҚ, «Инновациялық технологиялар паркі» автономды кластерлік қоры, «QazTech Ventures» АҚ, «Ұлттық басқарушы холдинг» АҚ еншілес ұйымы сияқты инновацияларға мемлекеттік қолдауды дамытатын институттар бар. «Бәйтерек», Дүниежүзілік банктің «Өнімді инновацияны ынталандыру» жобасы жүзеге асырылуда.

2020 ж. соңында Дүниежүзілік банктің «Өнімді инновацияны ынталандыру» жобасы тағы 2 жылға ұзартылды, бұл технологиялық консорциумдарды дамытуға, жетілдіру орталықтарын құруға және іске асыруға шамамен 5 миллиард теңге көлемінде қаражат тартуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бастапқы кезеңдегі жеке венчурлық капиталды ынталандыру мақсатында Дүниежүзілік банкпен жалпы сомасы шамамен 20 млн АҚШ долларын құрайтын отандық ерте қаржыландыру венчурлық қорын құру туралы келісім ұзартылды.

Инновациялық сфераның жеке бағыты – инновациялық гранттар беру. Бұл механизм 24-тарауда бекітілген. Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінің индустриялық-инновациялық қызметін мемлекеттік қолдау.

Инновациялық грант – индустриялық-инновациялық қызмет субъектілеріне инновациялық гранттар берудің басым бағыттары аясында олардың индустриялық-инновациялық жобаларын іске асыру үшін өтеусіз негізде берілетін бюджеттік қаражат.

Материалдар мен тәсілдер

Инновациялық гранттар – Қазақстандағы инновациялық қызметті мемлекеттік қолдаудың маңызды құралдарының бірі. Олар 3 негізгі бағыт бойынша шығарылады:

- ◆ коммерциаландыру үшін инновациялық гранттар;
- ◆ жұмыс істеп тұрған кәсіпорындардың технологиялық дамуына инновациялық гранттар;
- ◆ салалардың технологиялық дамуына инновациялық гранттар.

2011–2020 жж. аралығында 18 663,3 млн теңгеге 356 грант берілді.

Оның ішінде:

- ◆ 2011 ж. 129 келісімшарт – 7 129,6 млн теңге;
- ◆ 2013 ж. 44 келісімшарт – 821,4 млн теңге;
- ◆ 2015 ж. 8 келісімшарт – 641,1 млн теңге;
- ◆ 2016 ж. 51 келісімшарт – 1 607,6 млн теңге;
- ◆ 2017 ж. 66 келісімшарт – 1 995,6 млн теңге;
- ◆ 2018 ж. 9 келісімшарт – 1 687,0 млн теңге;
- ◆ 2019 ж. 18 келісімшарт – 4 673,5 млн теңге;
- ◆ 2020 ж. 1 келісімшарт – 107,4 млн теңге.

Берілген инновациялық гранттар, тәжірибе көрсеткендей, ел экономикасына оң мультипликативті әсер етеді.

Мысалы, грант алушылар 198,5 млрд теңгенің өнімін өндірді, оның 179,7 млрд теңгесі сатылды, оның ішінде 60,2 млрд теңге сыртқы нарыққа. Осылайша, гранттың әрбір 1 теңгесі үшін – 10 теңгеге өнім өндірілді. Бұл ретте жаңашылдар ел бюджетіне 12,6 млрд теңге сомасында салық төледі, олар 3778 жұмыс орнын құрды, оның ішінде 1972 жұмыс орны тұрақты.

2020 ж. ҚР Президентінің Жарлығымен ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігінен инновациялық және ғылыми-техникалық даму функциялары Қазақстан Республикасы Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігіне берілді. Инновациялық гранттар беру бойынша операторлық қызметтерді «QazIndustry» индустрияны дамыту мен экспорттаудың қазақстандық орталығы» АҚ көрсетеді.

Ұлттық инновациялық жүйенің дамуын тежейтін негізгі факторлар ретінде мыналар анықталды:

1. Бюрократия мен сыбайлас жемқорлық. Сыбайлас жемқорлық пен бюрократия ғылымның, техниканың және инновацияның (STI) дамуына кедергі болатын маңызды кедергілер ретінде көрсетілді. Бұл мәселе қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада ЖЖБИ дамуын баяулатады. Инновацияға халықтың даму институттарына және елдің инновациялық даму процестеріне сенімін төмендететін сыбайлас жемқорлық пен бюрократия әсер етеді. Сыбайлас жемқорлық инвестицияларға, бәсекеге қабілеттілік деңгейіне және кәсіпкерліктің дамуына теріс әсер етеді, сонымен бірге қоғамның тұрақтылығының әлсіреуіне және тұрақсыздықтың жоғарылауына әкелетін ЖЖБИ саясатын іске асырудың тиімділігін төмендетеді.

2. ЖЖБИ дамуының елдік деңгейде ойластырылған стратегиясының (бас жоспардың) болмауы және әр түрлі министрліктердің бас жоспарларын нашар үйлестіру. Барлық NTI стратегиялары мен бағдарламаларының қысқа мерзімді бағытталуы және НТИ дамытуға қатысатын мекемелер мен мемлекеттік ұйымдардың жоғарғы басшылығының жиі ауысуына байланысты басымдықтардың жиі өзгеруі инновациялық дамуды баяулатады.

3. ЖЖБИ саласындағы саясат пен стратегиялардың нәтижелерін үйлестірудің, бақылаудың және бағалаудың кешенді жүйесінің болмауы мұндай саясат пен стратегияны іске асыруда төмен тиімділік проблемасын тудырады.

4. ЖЖБИ саясатын іске асыру процесінде ЖЖБИ дамуымен айналысатын мекемелер, министрліктер мен ведомстволар арасындағы ынтымақтастықтың төмен деңгейі бұл саясаттың мақсаттарына жетуге кедергі келтіреді. Инновациялық дамуға байланысты мәселелер әр түрлі мемлекеттік бағдарламаларда көрініс табады, бұл олардың таралуына және әр түрлі стратегиялар мен бағдарламалардың нәтижелерін ұлттық инновациялық жүйенің жалпы дамуымен байланыстырудағы қиындықтарға әкеледі. Бұл бір министрлік (немесе даму мекемесі) қолдайтын ЖЖБИ қызметінің немесе жобаларының нәтижелері әр түрлі мемлекеттік институттар мемлекеттік қолдау құралдарын қолданған жағдайда масштабтау, кеңейту және тарату үшін қосымша қолдауды алмауының бір себебі.

5. ЖЖБИ саясатын іске асыру мүмкіндігінің кемшіліктері. Мемлекеттік мекемелерде жоғары білікті кадрлардың жетіспеушілігі – ЖЖБИ саясатын енгізу нәтижелеріне теріс әсер ететін кедергілердің бірі. Сонымен қатар, инновация мен кәсіпкерлік мәдениеттің төмен деңгейі және адами капиталдың дамуы байқалады. НТИ дамытумен айналысатын компаниялар мен мекемелер үшін жоғары білікті кадрлардың жетіспеушілігі. Өнімділікті жақсарту үшін тиісті дайындық қажет.

6. Қазақстанда мүдделер қақтығысына қатысты мәселелерді көтеретін салыстырмалы түрде шағын ғылыми қауымдастық бар.

7. Өндіріс пен ғылым арасындағы ынтымақтастықтың төмен даму деңгейі Қазақстанда ҒЗТКЖ нәтижелерінің әлсіз коммерциялану себептерінің бірі. Ғылыми белсенділік пен ҒЗТКЖ төмен деңгейі экономиканың нақты секторларының қажеттіліктерімен байланысты емес, бұл ҒЗТКЖ нәтижелерін қанағаттанарлықсыз коммерцияландыруға әкеледі.

8. ҰТИ дамытуды мемлекеттік қолдаудың теңдестірілген механизмдері мен құралдарының болмауы. Жоғары технологиялық стартаптар көбінесе инновациялық процестің әр түрлі

кезеңдерінде қаржылық қолдауды іздестіру қиындықтарымен бетпе-бет келеді (идеяларды қалыптастырудан іске асыруға және масштабтауға дейін).

9. Мемлекеттік және жеке сектордағы ҒЗТКЖ нәтижелерін зерттеу мен коммерцияландыруға қаржыландырудың жеткіліксіздігі. 2020 ж. ҒЗТКЖ саласын қаржыландыру Қазақстандағы ЖІӨ-нің 0,12%-ын құрады. Сонымен қатар, жеке сектор тұтастай алғанда ҒЗТКЖ жүйелерінің тиімділігіне сенбейді.

10. Кәсіпорындардың құрылуы мен дамуы үшін несие немесе басқа сәйкес қаржы ресурстарын алу қиындықтары.

11. Ақпаратқа қол жеткізудің қиындықтары, оның ішінде мемлекеттік қолдау көмегімен жүргізілген зерттеулер мен инновациялық жобалардың нәтижелері туралы ақпарат, ғылыми инфрақұрылым, зерттеушілер, сондай-ақ нарық тенденциялары туралы коммерциялық ақпарат, толық статистика және т.б.

12. Шағын және орта бизнес елдің әлемдік нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқармайды, экспортта ШОБ рөлі шамалы.

13. Білім мен денсаулық сияқты қоғамның әл-ауқаты үшін маңызды секторлардың дамуына қолдауды күшейту қажеттілігі.

Алынған нәтижелер (қорытындылар)

Қазақстандағы инновациялық дамуды күшейту үшін қабылданатын шаралар (заңнамадағы өзгерістер, саясатты қалыптастыру мен іске асыру жүйесінде, шеңберлік жағдайларда және т.б.):

1. Сыбайлас жемқорлық пен бюрократияны азайту. Жаңа технологияларды қолдану (цифрландыруды қоса алғанда), басымдылық және объективті ақпаратқа қол жетімділік ашықтықты, тұтастықты арттыруға және сыбайлас жемқорлық пен бюрократияны азайтуға көмектеседі. Осыған байланысты, ЖЖБИ саясатының әсерін бағалаудың нақты негізін құру, сондай-ақ нәтижелер үшін жеке жауапкершілікті енгізу қажеттілігін атап өту қажет;

2. ҒТА саласындағы саясатты жүзеге асыру процесіне нақты нәтижелерге бағдарланған тәсілді енгізу қажет. Жобаларды басқарудың барлық кезеңдеріне (ҒТА саласындағы саясатты, стратегиялар мен бағдарламаларды енгізу, үйлестіру, мониторингілеу және бағалау) негізделген ҒТА саласындағы саясатты басқарудың кешенді жүйесін енгізген жөн;

3. Инновациялар мен технологиялық кәсіпкерлік мәдениетін дамыту ұлттық деңгейде қолдауға тиіс;

4. ҒТА-ны басқаруға қатысатын барлық министрліктердің бас жоспарларын кейіннен келісе отырып, ұлттық деңгейде ҒТА-ны дамыту жоспарын әзірлеу қажет. ҒТА-ны дамытудың бұл жоспары ҒТА саласындағы саясатты басқаруға, үйлестіруге және жүзеге асыруға қатысатын барлық министрліктер мен мекемелердің бас жоспарларын байланыстыруға көмектеседі. Бұл сондай-ақ, мемлекеттік сектордың тұтастығын және ведомствоаралық ынтымақтастықты арттырады;

5. Қазақстан үшін барынша әлеуеті бар секторлар мен бағыттарға күш-жігер мен ресурстарды шоғырландыру үшін ҒЗТКЖ-ға басымдық беру саясатын әзірлеу керек;

6. Ғылыми зерттеулерді, әзірлемелерді және инновацияларды қаржыландыру ұзақ мерзімді перспективада ашық және тұрақты қаржыландыру схемасы шеңберінде біртіндеп ұлғаюы тиіс;

7. Ғылыми-техникалық зерттеулердің бюджеті өнеркәсіпті дамытуға көмектесуге көбірек бағытталуы тиіс. ҒЗТКЖ шығындары мен өнеркәсіптердің әлеуеті арасындағы байланысты күшейту керек. Сонымен қатар, ғылыми-техникалық саясат ұзақ мерзімді перспективада елдің алдында тұрған қиындықтар мен мүмкіндіктерге көбірек назар аударуды қажет етеді;

8. Инновациялық ҒЗТКЖ-ға инвестиция салатын инвесторлар үшін қолайлы жағдай жасалуы керек, оның ішінде басым бағыттар бойынша ТШИ тартудың арнайы бағдарламаларын әзірлеу;

9. Венчурлік қаржыландыруды дамытуға және ҒТИ-ын дамытуға жеке қаржы ресурстарын тартуға ерекше назар аудару керек;

10. Қазақстан халықаралық ынтымақтастықты кеңейту үшін ҒТИ халықаралық бағдарламалары мен жобаларына барынша белсенді қатысуы тиіс;

11. Болашақта қажетті әлеует пен дағдылардың дамуын қамтамасыз ету үшін адами капиталды дамытудың арнайы бағдарламаларын қолдау қажет. Бұдан басқа, ҒТА-ны дамыту процесіне жоғары білікті мамандарды тарту керек;

12. Халықаралық жоғары білікті мамандарды тартудың арнайы саясатын әзірлеп, іске асырған жөн. Қазақстанда, әсіресе ҒТА-ны дамыту үшін нысаналы болып табылатын жаңа дамушы секторларда біліктілігі жоғары халықаралық мамандардың келуі мен жұмыс істеуі үшін қолайлы жағдайлар жасау қажет;

13. Жоғары технологиялық ШОБ-ты қаржылық қолдауды ұлғайту және ШОБ үшін кредиттер бойынша кепілдіктер тетігін енгізуді қолдау қажет;

14. Ғылым мен өнеркәсіп арасындағы ынтымақтастықты нығайту қажет, ал қолданбалы ҒЗТҚЖ экономиканың нақты секторларының қажеттіліктеріне бағдарлануы тиіс. Осыған байланысты мемлекет ғылыми орта мен зерттеу қоғамдастығын бизнес-сектормен неғұрлым белсенді ынтымақтасуға ынталандыруы тиіс;

15. Экспорттық бағдарлаумен ұштастыра отырып, технологиялық жаңғырту, сондай-ақ жоғары технологиялық стартаптарды дамыту негізінде қосылған құны жоғары өнім өндіруге көше отырып, индустрияландыруды қолдаудың басымдығы артуы тиіс;

16. Білім беру мен денсаулық сақтау секторларын дамытудың маңыздылығына басым назар аудару керек. Дәрігерлер мен мұғалімдердің қоғамдағы мәртебесі мен беделін арттыру қажеттілігі бар.

Қабылданып жатқан шаралар Инновациялық экожүйені қалыптастыруға, жаңа технологиялардың, жаңа салалардың, жаңа материалдық игіліктер мен ел үшін маңызды артықшылықтардың қайнар көзіне, қосылған құны жоғары бірегей өнімдер жасауға бағытталған.

Соңғы жылдары Қазақстанда кәсіпкерлікпен айналысу үшін жағдайлар үнемі жақсарып келеді, кәсіпкерлерді қолдаудың түрлі мемлекеттік тетіктері жасалды, бірақ ШОБ-тың даму әлеуеті толық ашылмады.

Мемлекет кәсіпкерлерді бизнесті цифрландыруға тартуы керек, бұл іскерлік белсенділікті онтайландырады, өндіріс пен сату шығындарын азайтады, сонымен қатар, ШОБ-тың әлемдік нарық пен желілерге шығуына мүмкіндік береді.

Экономиканың мультипликативті өсуіне әкелетін және табысқа жетуге көмектесетін шағын және орта кәсіпкерлік пен жаппай кәсіпкерлікті дамытудың трамплині бола алатын елдегі іскерлік ахуалды жақсартуға арналған 8-реформа пакетіне үлкен үміт артады. Басты мақсат – «Қазақстан–2050» Стратегиясы. Көрсеткіштердің бірі – елдің ЖІӨ-нің кемінде 50%-ын құрайтын күшті ШОБ.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына жолдауы. Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері. – Егеменді Қазақстан, 2010.

2 Высокие технологии. Свободная энциклопедия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Высокие_технологии.

3 Государственная программа индустриально-инновационного развития республики Казахстан на 2016 – 2020 годы. URL: <http://www.baiterek.gov.kz/ru/programs/gpiir-2/> (дата обращения: 26.03.2017)

4 Программа «Агробизнес–2020». URL: <http://mgov.kz/programma-agrobiznes-2020/> (дата обращения: 26.03.2017)

5 Нургалиева А.А. Инновациялық даму кезеңінде әлеуметтік инфрақұрылымды жаңғыртудың экономикалық басымдығы // «Экономика» баспасы» ЖШС. – Алматы, 2017.

REFERENCES

1 Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына жолдауы. Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері. Егеменді Қазақстан, 2010.

2 Vysokie tehnologii. Svobodnaja jenciklopedija. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Vysokie_tehnologii.

3 Gosudarstvennaja programma industrial'no-innovacionnogo razvitija respubliki Kazahstan na 2016 – 2020 gody. URL: <http://www.baiterek.gov.kz/ru/programs/gpiir-2/> (data obrashhenija: 26.03.2017)

4 Programma «Agrobiznes–2020». URL: <http://mgov.kz/programma-agrobiznes-2020/> (data obrashhenija: 26.03.2017)

5 Nurgalieva A.A. (2017) Innovacijalyq damu kezeңinde әleumettik infraqylymdu zhaңgyrtudyn jekonomikalық basymduғы // «Jekonomika» baspasy» ZhShS. Almaty.

А.М. КАСИМГАЗИНОВА,¹

докторант, магистр экономики.

e-mail: akdasha@mail.ru

А.А. НУРГАЛИЕВА,^{*1}

к.э.н., профессор.

*e-mail: nurgalieva_a72@mail.ru

Г.К. КЕНЖЕТАЕВА,¹

магистр экономики.

e-mail: qulmira74@mail.ru

Б. КУАНТҚАН,²

к.э.н., ст. преподаватель.

e-mail: bolat_76@mail.ru

¹Торайгыров университет, Казахстан, г. Павлодар

²Университет имени Шакарима, Казахстан г. Семей

ПРИНЦИПЫ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация

Устойчивость инновационного развития в условиях глобализации является одним из факторов обеспечения конкурентоспособности страны, экономической, технологической, экологической безопасности и устойчивого развития. Инновационная модель экономики обеспечит устойчивое развитие страны сегодня и в будущем. В этой связи государство должно уделять особое внимание развитию отечественного инновационного предпринимательства. Сегодня инновационное развитие – важнейшая задача для Республики Казахстан. Автором изучены количество действующих субъектов малого и среднего предпринимательства в РК и уровень инновационной активности предприятий. Это свидетельствует об определенных результатах инновационного прогресса, но в то же время свидетельствует о низком уровне инновационной активности отечественного предпринимательства. Следует отметить, что несмотря на рост инновационных предприятий предпринимательская активность отечественных предприятий в сфере инноваций остается низкой. Казахстан уже зависит от внедренных и используемых зарубежных разработок и технологий, что затрудняет процесс управления и модернизации его производственной базы. Поэтому повышение уровня отечественного инновационного предпринимательства требует решения многих вопросов, связанных с совершенствованием его деятельности, развитием инновационной среды, обучением, стимулированием, финансированием востребованных квалифицированных специалистов, регулированием инноваций и дальнейшим формированием правовой базы для модели инновационной экономики. В связи с этим в статье предложены меры, которые необходимо предпринять для активизации инновационного развития в Казахстане.

Ключевые слова: высокие технологии, инновационное развитие, устойчивое развитие, озеленение, высокотехнологичное производство, парк инновационных технологий, инновационное предпринимательство, экологическая безопасность.

A.M. KASSIMGAZINOVA,¹

PhD student, master of economics.

e-mail: akdasha@mail.ru

A.A. NURGALIEVA,*¹

c.e.s., professor.

*e-mail: nurgalieva_a72@mail.ru

G.K. KENZHETAYEVA,¹

master of economics.

e-mail: qulmira74@mail.ru

B. KUANTKAN,²

c.e.s., senior lecturer.

e-mail: bolat_76@mail.ru

¹Toraighyrov University, Kazakhstan, Pavlodar

²Shakarim University, Kazakhstan, Semey

MANAGEMENT PRINCIPLES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF BUSINESS STRUCTURES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

The sustainability of innovative development is one of the decisive factors in ensuring the country's competitiveness, its economic, technological, environmental safety and stable development. An innovative model of the economy ensures the country's sustainable well-being, both in the present and in the future. In this regard, the state should pay special attention to the development of national innovative entrepreneurship. Today, innovative development is the most important task for the Republic of Kazakhstan. The author studied the number of small and medium-sized businesses operating in the Republic of Kazakhstan and the level of innovation. This testifies to the results of innovative activities, but at the same time indicates the still low level of innovative activity of the domestic entrepreneurship. It should be noted that despite the growth of innovatively active enterprises, the entrepreneurial activity of domestic enterprises in the field of innovations is still low. Kazakhstan is highly dependent on foreign developments and technologies already implemented and used, which hinders the process of managing and modernizing its industrial base. Thus, raising the level of domestic innovative entrepreneurship, enhancing its activities requires solving many problems associated with the development of an innovative environment, training of qualified specialists in demand, stimulation, financing, regulation of innovative activity, with the further formation of the legislative framework for an innovative model of the economy. In this regard, the article proposes measures that need to be implemented to enhance innovative development in Kazakhstan.

Key words: high technology, innovative development, sustainable development, landscaping, high-tech production, innovative technology park, innovative entrepreneurship, environmental safety.